

อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาของจื๊อกับการจัดระเบียบทางสังคม

นางสาวอรนิตย์ จิวโพธิ์เจริญ
นักศึกษาปริญญาเอก ภาควิชาปรัชญาและศาสนา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อีเมล: oranitjew@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงอุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาของจื๊อกับการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งขงจื๊อนั้นเป็นนักการศึกษา นักคิด และนักปฏิบัติมีความสามารถหลายด้าน จะเห็นจากการได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประจำแคว้นต่างๆ และยังเป็นผู้นำเสนอหลักการของตนแก่ผู้ปกครองของแคว้นต่างๆ อีกด้วย ผลการจากศึกษาพบว่า อุดมคติเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดทิศทางการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลในสังคมนับเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ควรแสวงหา สำหรับขงจื๊อมีอุดมการณ์ที่จะสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม โดยพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพด้วยการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อสร้างบรรทัดฐาน กำหนดสถานภาพ และบทบาทของแต่ละบุคคล ด้วยการส่งเสริมให้มีความรู้และคุณธรรม ทั้งนี้ก็เพื่อจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อพัฒนาสังคมโดยเริ่มจากส่วนย่อย คือ มนุษย์ แล้วนำไปสู่ส่วนรวมคือสังคมเป็นอันดับสุดท้าย

คำสำคัญ: อุดมคติ, ปรัชญาขงจื๊อ, การจัดระเบียบสังคม

The ideal of the Confucian philosophy of social organization.

Oranit Jewpocharoen

Ph.D. Student, Department of Philosophy and Religion,

Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-mail: oranitjew@hotmail.com

ABSTRACT

This article aimed to study the ideal of the Confucian philosophy of social organization. The Confucius was an educator, thinker and practical master in various subjects, it can be seen from his political positions many regions, moreover, he also presented his principles to the ruler of regions government. The results of the study showed that Ideal is the ultimate aim that is very important of human life, it is the key factor that influenced to the dimension of individual life which people must looking for it. For the Confucian, he attempted to make equality in society and people by improving social organization. Therefore, to establish norms, to determine the status and role of the people in individuality aspect by promoting knowledge and virtue. The main purpose of the principles is to develop society by starting from micro element that is human thus will be leading to society as last.

Keywords: ideal, Confucian philosophy, social organization

1. บทนำ

อริสโตเติลกล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” (Social Animal) คือ มีการอยู่อาศัยเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์และมีการพึ่งพาอาศัยกัน กลุ่มย่อยที่สุดของสังคมมนุษย์ ได้แก่ ครอบครัว จากนั้นจึงขยายความสัมพันธ์เป็นชุมชน จนถึงระดับประเทศและสังคมโลก แม้ในระดับโลกก็ยังคงมีการรวมกลุ่มในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ประชาคม ซึ่งกำหนดขึ้นจากเขตพื้นที่ และองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อมนุษย์โดยไม่แบ่งเขตพื้นที่แต่ประกอบด้วยประเทศต่างๆ ที่มีคุณสมบัติในการเข้าร่วมองค์การดังกล่าว

นับแต่อดีตภายในกลุ่มของมนุษย์จะมีการจัดการเพื่อให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้ การจัดการที่มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดหลักเกณฑ์สืบทอดต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น จริยธรรม ระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียม และกฎหมาย เป็นต้น ทั้งนี้ในบรรดาหลักเกณฑ์ต่างๆ คำสอนของขงจื๊อซึ่งเป็นนักปรัชญาจีน (551-479 ปีก่อน คริสต์ศักราช) ได้รับการนำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย ปรัชญาขงจื๊อได้รับอิทธิพลมาจากปัญหาสังคม เช่น การเมืองการปกครอง ญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้จากการศึกษารวบรวมความรู้ของคนรุ่นก่อน คือ ความรู้ในสมัยราชวงศ์โจว (Zhou เริ่มประมาณ 1123 ปีก่อน คริสต์ศักราช - 256 ปีก่อนคริสตศักราช) ซึ่งขงจื๊อมีความเห็นว่าสามารถใช้เป็นต้นแบบในการปฏิบัติได้

หลักปรัชญาของขงจื๊อรวมอยู่ในคัมภีร์ 6 เล่ม ประกอบด้วย คัมภีร์โคลงกลอน คัมภีร์การปกครอง คัมภีร์ว่าด้วยจารีตและธรรมเนียม คัมภีร์ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง คัมภีร์ดนตรี และคัมภีร์ประวัติศาสตร์

ขงจื๊อจึงเป็นนักการศึกษา นักคิด และนักปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากการที่ขงจื๊อนำเสนอหลักการของตนต่อผู้ปกครองแคว้นต่างๆ และได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประจำแคว้นนั้นๆ การนำเสนอหลักปรัชญาของขงจื๊อมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาสังคม ปัญหาสังคมในยุคดังกล่าวได้แก่ การทำสงครามระหว่างแคว้น และความอยุติธรรมในระบอบราชการ นอกจากนี้ภายหลังจากที่ไม่ได้รับราชการแล้วขงจื๊อก็ได้เผยแผ่ความรู้ทางจริยธรรมโดยจัดตั้งโรงเรียนเพื่อปลูกฝังให้ประชาชนมีคุณธรรม สังคมในอุดมคติของขงจื๊อคือสังคมที่ผู้คนมีคุณธรรม

คำว่าอุดมคติ อุดมการณ์ หรือจุดมุ่งหมายสูงสุดมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นปัจจัยกำหนดทิศทางการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล เช่น ผู้ที่มีอุดมคติว่าจะต้องเป็นเศรษฐีก็จะหาแนวทางในการประกอบอาชีพเพื่อให้ได้มีฐานะร่ำรวย หรือผู้ที่คิดว่าความรู้คือสิ่งที่มีค่าที่สุดก็จะแสวงหาความรู้ เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาชีวประวัติของขงจื๊อตั้งแต่วัยเด็กที่เป็นผู้มีความใฝ่ฝันว่าเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการศึกษาและเผยแผ่จริยธรรม ประกอบกับหลักปรัชญาที่มุ่งอธิบายจริยศาสตร์ที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้สันนิษฐานได้ว่าอุดมคติในการดำเนินชีวิตของขงจื๊อมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม การพัฒนาสังคมตามทัศนะของขงจื๊อเป็นการปฏิบัติตามจริยธรรมเพื่อสังคมปัจจุบัน ไม่ใช่เพื่อโลกหน้า “เขาถือมนุษย์ทุกคนเป็นปัจเจกชนส่วนหนึ่งซึ่งมารวมกันเข้าเป็นสังคม การแก้ไขความเสื่อมโทรมของสังคมมิใช่

แก้จากคนอื่น แต่จงตั้งต้นแก้จากตนเองแต่ละคนออกไป...” (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522: 128) ตามทัศนะของขงจื๊อ มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาสังคมได้ด้วยการปฏิบัติตามหน้าที่แห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น หน้าที่ระหว่างบิดากับบุตร โดยยึดหลักคุณธรรม เช่น ความกตัญญู พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม อุดมคติในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของขงจื๊อกับการจัดระเบียบทางสังคมจึงเป็นประเด็นการศึกษาที่จะช่วยให้เข้าใจอุดมคติหรืออุดมการณ์ของขงจื๊อ ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาของขงจื๊อกับสังคม และแนวทางที่จะประยุกต์ใช้หลักปรัชญาดังกล่าวเพื่อพัฒนาสังคม

2. นิยามศัพท์

“อุดมคติของชีวิต” หมายถึง สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตที่มนุษย์ควรแสวงหา

“อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาของขงจื๊อ” หมายถึง จุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตตามทัศนะของขงจื๊อที่ปรากฏในชีวิตประวัติและคำสอน

“การจัดระเบียบทางสังคม” หมายถึง การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลเพื่อความสงบสุข

3. แนวคิดเรื่องอุดมคติของชีวิต

3.1 ความหมายของอุดมคติของชีวิต

อุดมคติของชีวิต (Summum Bonum) เป็นประเด็นการศึกษาที่มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งปรัชญาและศาสนา ราชบัณฑิตยสถาน (2532: 108) ให้ความหมายของ Summum Bonum ไว้ว่า

Summum Bonum สิ่งประเสริฐสูงสุด:

1. ในทางอภิปรัชญา หมายถึง คุณค่าหรือความดีสูงสุด ไม่เป็นรองคุณค่าหรือความดีอื่นใด
2. ในทางจริยศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่ดีสูงสุดที่เป็นจุดหมายของชีวิตมนุษย์
3. ในทางศาสนศาสตร์ หมายถึง สภาวะธรรมชั้นสูงสุดของแต่ละศาสนา เช่น นิพพานในพระพุทธศาสนา

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2550: 83) ให้นิยามว่า Summum Bonum หมายถึง “ความดีสูงสุด, สิ่งประเสริฐสูงสุด”

สุखาวน พลอยชุม (2523: 202) อธิบายว่า “อุดมคติของชีวิต หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหา”

สรุปได้ว่าอุดมคติของชีวิต หมายถึง “จุดหมายของชีวิตที่มนุษย์ควรแสวงหา” จุดหมายดังกล่าวมีทั้งความหมายทางอภิปรัชญา เช่น โลกแห่งแบบของเพลโต ความหมายทางจริยศาสตร์ เช่น

หลักการทำหน้าที่ของอิมมานูเอล คานท์ และทางศาสนศาสตร์ เช่น พรหมันตามหลักศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู ทั้งนี้อุดมคติของชีวิตในความหมายของอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ จะมีความสัมพันธ์กัน คือ แนวคิดทางอภิปรัชญามีเป็นจุดมุ่งหมายของจริยศาสตร์ เช่น อภิปรัชญาที่มีความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย ว่าเป็นสิ่งสูงสุด จริยศาสตร์ของแนวคิดดังกล่าวก็จะเน้นการทำความดีเพื่อความสุขในโลกหน้า เป็นต้น

3.2 กลุ่มแนวคิดเรื่องอุดมคติของชีวิต

อุดมคติของชีวิตจำแนกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1. สุขนิยม (Hedonism) หมายถึง “ลัทธิที่ถือว่าความสุข ความเพลิดเพลินเป็นมาตรฐานอันสูงสุดของชีวิตทางศีลธรรม ความสุขเป็นความดีสูงสุดเป็นจุดมุ่งหมายอันสูงสุดของชีวิต” (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, 2520: 132) แนวคิดแบบสุขนิยมจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มอัตนิยม กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความสุขโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ปัจจัยที่ควบคุมชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของสุขนิยมคือ ความปลอดภัยและความสุข

ชาวสุขนิยมเชื่อว่าไม่ว่าเราจะทำอะไรแล้วแต่เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่มีความสุขสบาย เป็นจุดหมายปลายทาง คนบางคนอาจหลอกตัวเองคือคิดว่าสิ่งที่ตนกำลังกระทำสิ่ง ๆ หนึ่งอยู่ในปัจจุบันนี้เพราะใจรักมิใช่ความสุขสบาย ชาวสุขนิยมจะบอกว่านั้นเป็นการวิเคราะห์ และสืบสาวไปยังไม่ตลอด ถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วเราไม่สามารถหนีพ้น 2 สิ่งคือ การปลอดภัยจากความเจ็บปวดและการได้มาซึ่งความสุข (วิทย์ วิศทเวทย์, 2538:144)

1.2 กลุ่มสากลสุขนิยม หรือประโยชน์นิยม กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความสุขของคนส่วนใหญ่โดยถือว่าตนคือสมาชิกของคนกลุ่มดังกล่าว “ลัทธินี้มุ่งจะปรับปรุงการกระทำ อุปนิสัยและความประพฤติของมนุษย์ และส่งเสริมให้สร้างอุดมคติ เพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่คนเป็นจำนวนมาก และปรับปรุงชีวิตทางสังคมให้ดีขึ้น” (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, 2520: 142)

2. อสุขนิยม (Non-hedonism) หมายถึง แนวคิดที่ถือว่าความสุขทางวัตถุมิใช่สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ แต่ยังมีสิ่งอื่น ๆ ที่มีคุณค่ามากกว่า ได้แก่

2.1 กลุ่มปัญญานิยม มีแนวคิดที่ว่าปัญญาหรือความรู้คือสิ่งที่มีค่าสูงสุด ปัญญาในที่นี้มีอยู่ในจิตวิญญาณ ซึ่งสำคัญมากกว่าร่างกาย ดังนั้นชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่แสวงหาความรู้

ความรู้ในทัศนะของปัญญานิยมมี 2 แบบ อย่างแรกคือความรู้ที่ช่วยให้มนุษย์ได้อยู่สุขสบายขึ้น การแสวงหาความรู้แบบนี้ก็คือหาวิธีการที่จะสนองความต้องการของร่างกาย นั่นเอง ความรู้แบบนี้ก็ไม่พ้นจากร่างกาย ความรู้แบบนี้ไม่พ้นจากร่างกาย ยังติดอยู่กับร่างกายและถือร่างกายเป็นสรณะ อีกอย่างหนึ่งคือความรู้บริสุทธิ์ เป็นสัจธรรมอันอมตะ ไม่เกี่ยวเนื่องกับการสนองความอยากของร่างกาย (วิทย์ วิศทเวทย์, 2538:149)

กลุ่มปัญญานิยมให้ความสำคัญกับความรู้บริสุทธิ์ เนื่องจากเป็นความรู้ที่ทำให้มนุษย์เป็นคนดีและแสดงถึงความแตกต่างจากสัตว์

2.2 กลุ่มวิมุตินิยม มีแนวคิดที่ว่าความสงบหรือความหลุดพ้นคือสิ่งมีค่าสูงสุด ความสงบหรือความหลุดพ้นดังกล่าวได้มาด้วยการเอาชนะตนเอง กลุ่มแนวคิดแบบวิมุตินิยมได้แก่ศาสนาต่าง ๆ

ชาววิมุตินิยมสอนว่าถ้าท่านชนะตนเองท่านจะชนะโลกทั้งโลก ท่านต้องพยายามเห็นความจริงว่าไม่มีอะไรในโลกที่อยู่ใเงื้อมมือของท่านเท่ากับตัวท่านเอง จงถือว่าทุกสิ่งที่ท่านมีอยู่นั้นมีใช่ของท่าน ถ้าท่านคิดเช่นนั้นก็จะเท่ากับท่านไม่มีอะไรเลย และเมื่อไม่มีอะไรท่านก็จะไม่มีอะไรที่เสีย ท่านก็จะไม่มีความเสียใจ ไม่ผิดหวัง จะมีก็แต่ความสงบ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2538:150)

3. กลุ่มอัตถิภาวนิยม (Existentialism) มีแนวคิดที่ว่าเสรีภาพคือสิ่งมีค่าสูงสุด แบบแผนจารีตประเพณี แม้กระทั่งกฎศีลธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้น ดังนั้นมนุษย์จึงมีสิทธิเลือกที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามทัศนะของนักปรัชญาในกลุ่มอัตถิภาวนิยม เช่น ฌอง-ปอลซาร์ตร์ (Jean-Paul Sartre) เห็นว่า “มาตรการทางจริยธรรมไม่มีตายตัว แต่ต้องมุ่งส่งเสริมให้คนรับผิดชอบในการตัดสินใจเลือกกระทำของตนโดยคำนึงถึงตนเองและผู้อื่น” (สุเชาว์น พลอยชุม, 2523: 206)

4. กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) มีแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับร่างกายและจิตใจ สิ่งมีค่าในชีวิตมีได้หลายอย่าง ไม่จำกัดเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง

ดังนั้น สำหรับมนุษยนิยม มนุษย์มีลักษณะพิเศษตรงที่ว่าเขาได้พัฒนาจนถึงขีดที่สามารถลิ้มรสสิ่งต่าง ๆ ได้หลายสิ่ง ไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะที่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ อะไรก็ตามที่ทำให้มนุษย์พอใจก็ดีทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องดื่ม สุขภาพ การได้รับความนับถือความอบอุ่นกับเพื่อนมนุษย์ กิจกรรมทางเพศ การผจญภัย การแสวงหาสัจจะ การเอาชนะอุปสรรค การชื่นชมศิลปะ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งมีค่าในตัวเองไม่สามารถจะทอนสิ่งหนึ่งลงเป็นอีกสิ่งหนึ่งได้ คือ ไม่มีอะไรมีฐานะสูงสุด คนที่มีชีวิตอย่างสมบูรณ์คือคนที่มีความพอใจในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ประสานกลมกลืน ไม่มีความขัดแย้ง หรือถ้ามีก็น้อยที่สุด สังคมที่สมบูรณ์คือสังคมที่สนองความต้องการทางร่างกายมนุษย์ได้ทั่วหน้า แล้วเปิดโอกาสให้มนุษย์แสวงหาความชื่นชมกับสิ่งเหล่านี้ได้ตามที่แต่ละคนจะพอใจ (ดวงดาว กิริติกานนท์, 2553: 73, อ้างถึง สมภาร พรหมทา, 2541: 121)

กลุ่มแนวคิดเรื่องอุดมคติของชีวิตในข้างต้นล้วนแต่พัฒนาแนวคิดมาจากอภิปรัชญา 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มสสารนิยม คือ กลุ่มที่มีแนวคิดที่ว่าสสารหรือวัตถุเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง ทุกสิ่งเมื่อทอนลงจนถึงที่สุดแล้วก็มีสภาพเป็นสสารเท่านั้น แนวคิดแบบสสารนิยมเป็นต้นกำเนิดของอุดมคติของชีวิตแบบสุขนิยม

2. กลุ่มจิตนิยม คือ กลุ่มที่มีแนวคิดว่าจิตหรือพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและวางกฎเกณฑ์ของสรรพสิ่ง แนวคิดแบบจิตนิยมเป็นต้นกำเนิดของอุดมคติของชีวิตแบบอสุขนิยม

4. อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อ

ขงจื้อ (Kung Tzu, 551-479 ปีก่อน คริสต์ศักราช) เป็นนักปรัชญาจีนดำรงชีวิตอยู่สมัยขุนศึกและ จักรพรรดิ (ยุคฤดูใบไม้ผลิ-ฤดูใบไม้ร่วง และยุคสงครามระหว่างรัฐ) สภาพสังคมในยุคดังกล่าวไม่มีความสงบสุขเพราะเกิดสงครามระหว่างแคว้น ทำให้เกิดปรัชญาร้อยสำนักขึ้น ลัทธิขงจื้อเป็นหนึ่งในกลุ่มปรัชญาดังกล่าวที่มุ่งแก้ไขปัญหาความวุ่นวายทางสังคมโดยใช้ชนบทรธรรมนิยมเดิม คือแบบราชวงศ์โจว (Zhou) ขงจื้อดำรงชีวิตตามหลักการที่ตนเองเชื่อมั่น เช่น การปฏิบัติหน้าที่ในอาชีพต่างๆ ด้วยความตั้งใจและขยันหมั่นเพียร รวมทั้งนำเสนอหลักการแก้ปัญหาสังคมต่อเจ้านครรัฐต่างๆ อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อสามารถพิจารณาจากคำสอนในส่วนของอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ ตามขอบเขตความหมายของ Summum Bonum

4.1 อภิปรัชญาของขงจื้อ

ปรัชญาขงจื้อมีลักษณะสำคัญคือมุ่งแก้ปัญหาในปัจจุบัน ไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาทางอภิปรัชญาแบบตะวันตก ดังที่สุวรรณา สถาอนันท์ (2556: 37-38) วิเคราะห์คัมภีร์หลุนอิวซึ่งเป็นคำสอนของขงจื้อว่าในหลุนอิวมีบันทึกถึงสิ่งที่ขงจื้อสอนและสิ่งที่ยอยู่นอกขอบเขตคำสอนของขงจื้อไว้ 5 ประเภทดังนี้

1. วาจาามที่ขงจื้อพูดถึง ได้แก่ กวีนิพนธ์ ประวัติศาสตร์ และการรักษาหลี่ (คือรู้จักควบคุมการใช้อำนาจทางทรัพย์สิน และอำนาจทางวัฒนธรรมของตน)
2. วิชาที่ขงจื้อสอน ได้แก่ วรรณคดี จริยธรรม ความสัตย์ซื่อภักดี และความน่าเชื่อถือ
3. เรื่องที่ขงจื้อระมัดระวังที่สุด ได้แก่ การถือศีล สงคราม และความเจ็บป่วย
4. เรื่องที่ขงจื้อไม่ค่อยได้พูดถึง ได้แก่ ผลประโยชน์ ชะตากรรม และมนุษยธรรม
5. เรื่องที่ขงจื้อไม่พูดถึง ได้แก่ เรื่องประหลาด การใช้กำลัง ความวุ่นวาย และเรื่องภูตผี

ประเภทของคำสอนและโดยเฉพาะเรื่องที่ขงจื้อไม่พูดถึงหรือไม่ค่อยได้พูดถึงในข้างต้น เช่น ชะตากรรม เรื่องประหลาด และภูตผี มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางอภิปรัชญาตะวันตก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มมอเทว นิยมแบบปฏิเสธ (negative atheism/ ไม่ใช่เทวนิยม (non-theist) คือ กลุ่มที่ไม่มีทัศนะใดๆ เกี่ยวกับพระเจ้า แม้กระทั่งข้อความว่า “พระเจ้าไม่มีอยู่” และกลุ่มมอไญยนิยม (agnosticism) ที่มีแนวคิดว่ามนุษย์ไม่มีความรู้เพียงพอที่จะตัดสินประเด็นทางอภิปรัชญา เช่น พระเจ้ามีหรือไม่มีอยู่ เป็นพวกที่สงสัยต่อการดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

- 1) ระดับอ่อน คือผู้ที่เข้าใจแก่นแท้ของพระเจ้า แต่ไม่ได้มีความเชื่อหรือไม่เชื่อในการดำรงอยู่ของพระเจ้า
- 2) ระดับกลาง คือผู้ที่ยอมรับระดับอ่อน แต่ยอมรับด้วยว่ามนุษย์ไม่อาจค้นพบเหตุผลเพียงพอเพื่อจะเชื่อหรือไม่เชื่อว่าพระเจ้าหรือความเป็นจริงสูงสุดดำรงอยู่

3) ระดับเข้ม คือผู้ที่ยอมรับระดับกลาง แต่ยอมรับด้วยว่าเป็นเรื่องผิดหรือไม่เหมาะสมที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อในการดำรงอยู่ของพระเจ้าหรือความเป็นจริงสูงสุด เว้นเสียแต่ว่าจะมีเหตุผลที่เพียงพอเพื่อยืนยันความเชื่อหรือความไม่เชื่อดังกล่าว

อุดมคติของชีวิตตามความหมายทางอภิปรัชญาตามหลักปรัชญาของขงจื้อ ได้แก่ สิ่งมีค่าคือมนุษย์พิจารณาได้จากเรื่องที่ยังจื้อสอน เช่น ประวัติศาสตร์ จริยธรรม และวัฒนธรรม เป็นต้น เป็นเรื่องที่อยู่ในขอบเขตความรู้ของมนุษย์และเพื่อแก้ปัญหาให้แก่มนุษย์ ขณะที่เรื่องราวที่อยู่นอกขอบเขตของประสาทสัมผัส เช่น สวรรค์ เทพดา ขงจื้อไม่ได้ให้ความสำคัญ เพียงแต่นำมาเป็นสัญลักษณ์ให้มนุษย์ปฏิบัติดีเท่านั้น ชัยวัฒน์ อัตพัฒน (2520: 208) อธิบายความคิดเห็นทางด้านปรัชญาของขงจื้อซึ่งมีเนื้อหาทางอภิปรัชญาไว้ดังนี้

ขงจื้อได้แสดงความคิดเห็นทางด้านปรัชญาไว้ว่า

1. ความจริง คือกฎหมายของพระเจ้า ความจริงหมายถึงสิ่งที่รับรู้ความเป็นอยู่ของเราและศีลธรรมหมายถึงกฎเกณฑ์ที่ควบคุมการเป็นอยู่ของเรา
2. ธรรมชาติซึ่งสวรรค์มอบให้แก่มนุษย์เป็นสิ่งที่ตั้งงามอยู่ในตัวแล้ว สิ่งใดที่สวรรค์มอบให้สิ่งนั้นเรียกว่าธรรมชาติ การทำตามธรรมชาติเรียกว่า “มรรค” และการควบคุมมรรค เรียกว่า “คำสั่งสอน”
3. มีผู้ถามขงจื้อว่า ความรู้คืออะไร ขงจื้อตอบว่า “ความรู้” คือการรู้ว่าตัวรู้ในสิ่งที่ตัวรู้และรู้ว่าตัวไม่รู้ในสิ่งที่ตัวไม่รู้
4. มีผู้ถามว่า ชีวิตคืออะไร ขงจื้อแทนที่จะตอบตามแนวปรัชญา กลับตอบมาในรูปจริยธรรมว่า “ชีวิต คือ ความซื่อสัตย์ คนที่ไม่มีความซื่อสัตย์เหมือนคนที่ตายแล้วและชีวิตที่ไม่มีความซื่อสัตย์ก็เหมือนไม่มีชีวิต ผู้ที่เกิดมาแล้วปราศจากความซื่อสัตย์ก็เหมือนไม่ได้เกิดมา ฉะนั้นมนุษย์จำต้องถือความซื่อสัตย์เป็นชีวิตที่เดียว”

คำตอบเรื่องความจริง ความงาม ความรู้ และชีวิต ตามทัศนะดังกล่าวรวมอยู่ในความเป็นมนุษย์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อุดมคติของชีวิตตามความหมายทางอภิปรัชญาของขงจื้อ คือ “ความมีอยู่ของมนุษย์”

4.2 จริยศาสตร์ของขงจื้อ

หลักปรัชญาส่วนใหญ่ของขงจื้อมีเนื้อหาทางจริยศาสตร์ ซึ่งจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) ปรัชญาปัจเจกชน ได้แก่ การพัฒนามนุษย์ด้วยการศึกษา มนุษย์ที่มีคุณภาพตามทัศนะของขงจื้อคือมนุษย์ที่มีคุณธรรม โภเมนทร์ ซินวงส์ (2548: 98) สรุปคำสอนเกี่ยวกับการศึกษาของขงจื้อไว้ว่า

1. การศึกษาโดยใช้ความคิดหรือเหตุผล
2. การศึกษาโดยกล้ำแฝงเกี่ยวกับความจริงเกี่ยวกับตนเอง 4 ระดับ

- บุคคลที่มีความรู้มาแต่กำเนิด จัดเป็นคนชั้นเลิศ
- บุคคลที่มีความรู้โดยการศึกษา จัดเป็นคนชั้นสอง
- บุคคลมีความรู้โดยปากเพียรอย่างอุตสาหะ จัดเป็นบุคคลชั้นสาม
- บุคคลถึงแม้จะปากเพียรอย่างเต็มที่ก็ไม่มีความรู้ได้ จัดเป็นบุคคลชั้นต่ำสุด

กลุ่ม	หน้าที่
กลุ่มที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง ผู้ปกครองให้เกียรติผู้อยู่ใต้ปกครอง	ผู้อยู่ใต้ปกครองมีความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง
กลุ่มที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร	บิดามารดาให้ความเมตตาแก่บุตร บุตรมีความกตัญญูต่อบิดามารดา
กลุ่มที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง	พี่วางตัวเหมาะสม น้องมีความเคารพพี่
กลุ่มที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา สามีมีคุณธรรม	ภรรยาเชื่อฟังสามี
กลุ่มที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน	มีความไว้วางใจกันและกัน

2) ปรัชญาสังคม ขงจื้อแบ่งฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม

3) ปรัชญาการเมือง ขงจื้อให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรทางการเมืองด้วยการศึกษาเช่นเดียวกับปัจเจกชน วิชาทางปรัชญาการเมืองที่ขงจื้อให้ความสำคัญได้แก่ นิติธรรมนิยม กวินิพนธ์ และดนตรี ดังที่ขงจื้อได้กล่าวว่า “อุปนิสัยของคนอาจปลูกฝังขึ้นได้ด้วยกวินิพนธ์ เสริมสร้างให้มั่นคงด้วยจารีตประเพณี และทำให้สมบูรณ์ได้ด้วยดนตรี (พิน ดอกบัว, 2555: 76, อ้างถึง ชิวไซ, 2523: 74)

หลักปรัชญาขงจื้อทั้งด้านปัจเจกชน สังคม และการเมืองแสดงให้เห็นอุดมคติของชีวิตที่สอดคล้องกับอุดมคติตามความหมายทางปรัชญา คือ “ความมีอยู่ของมนุษย์” ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะชีวิตของแต่ละบุคคล แต่ยักรวมถึงสังคม เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มนุษย์ที่มีคุณค่าคือผู้ที่ศึกษาอบรมมีคุณธรรม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อุดมคติตามหลักปรัชญาขงจื้อ คือ “คุณธรรมของมนุษย์และสังคม” ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดกลุ่มปัญญานิยม ประโยชน์นิยม และมนุษยนิยม

5. การจัดระเบียบทางสังคม

เมื่อมนุษย์มีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในเชิงความร่วมมือและความขัดแย้ง เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขจึงมีการสร้างกฎระเบียบในการอยู่อาศัยร่วมกัน เช่นการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก การสร้างจารีตประเพณี การบัญญัติกฎหมาย และการแบ่งกลุ่มภายใน เป็นต้น รวมถึงเรียกว่าการจัดระเบียบทางสังคม “...ระบบเหล่านี้อาจจำแนกเป็นสองส่วนด้วยกันคือระบบมุ่งแก่ภายในและระบบมุ่งแก่ภายนอก ระบบแรกถือศาสนาและขนบประเพณีต่าง ๆ ที่มุ่งขัดเกลาคิดใจมนุษย์ ส่วนระบบที่สองก็เช่นกฎหมาย ระเบียบวินัย และระบอบการเมืองการปกครอง เป็นต้น” (สมภาร พรหมทา, 2539: 1) การจัดระเบียบทางสังคมเป็นประเด็นการศึกษาทางสังคมวิทยา ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ในกลุ่ม และกลไกการทำงานของสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) มีคำพ้องความหมาย ได้แก่ ระเบียบสังคม (Social Order) และโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ทั้งหมดมีความหมายว่า การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลเพื่อความสงบสุข

จุดประสงค์ในการจัดระเบียบสังคม ได้แก่

1. เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม
3. เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

องค์ประกอบของการจัดระเบียบทางสังคม ได้แก่

1. บรรทัดฐานหรือปทัสถาน (Norms)
2. สถานภาพ (Status)
3. บทบาท (Role)
4. การขัดเกลาทงสังคม (Socialization)
5. กระบวนการทางสังคม (Social Process)

1. บรรทัดฐานหรือปทัสถาน (Norms) หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบแผน พฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดให้บุคคลยึดถือและปฏิบัติ ประเภทของบรรทัดฐาน ได้แก่

- 1.1 ธรรมเนียม คือ แบบแผนปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การไหว้ของคนในสังคมไทย
- 1.2 กฎศีลธรรม คือ ความรู้สึกที่ตัดสินความถูกต้องของการกระทำ เช่น บิดามารดาต้องเลี้ยงดูบุตร

- 1.3 กฎหมาย คือ บรรทัดฐานที่ผู้อำนาจทางการปกครองกำหนดเพื่อบังคับให้บุคคลปฏิบัติ

ตามหรือห้ามมิให้กระทำ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามบทบัญญัติ

สนธยา พลศรี, (2545: 119) แบ่งบรรทัดฐานออกเป็น 2 ประเภท คือ “บรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมภายนอก (Explicit and Behavior Norms) และบรรทัดฐานเกี่ยวกับความคิดความเชื่อ (Ideal Norms) ” บรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมภายนอกประกอบด้วยธรรมเนียมหรือวิถีประชา จารีตหรือกฎศีลธรรม และกฎหมาย ส่วนบรรทัดฐานเกี่ยวกับความคิดความเชื่อเป็นบรรทัดฐานทางจิตใจที่มีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจและพฤติกรรมของมนุษย์ ประกอบด้วย

- 1) ความเชื่อ (Beliefs) คือ การยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นความจริง ความเชื่อของบุคคลจำนวนมากจะกลายเป็นความเชื่อของสังคม
- 2) ศาสนา (Religion) คือ หลักคำสอนที่มนุษย์ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อควบคุมการกระทำและพัฒนาจิตใจ
- 3) อุดมการณ์ (Ideology) คือ ระบบความคิดความเชื่อที่จูงใจให้ผู้อื่นเห็นด้วยและปฏิบัติตาม

ในสำนักการศึกษาแนวพฤติกรรมและการทดสอบการสภาพความเป็นจริง (Behavioral Empirical) ถือว่า

1. อุดมการณ์เป็นแรงชักจูงใจ (Motivation Force) ที่เป็นเสมือนผลักดันที่ทำให้เกิดการกระทำนานาประการในสังคม
2. อุดมการณ์เป็นแรงคลใจ (Inspiration) ให้มนุษย์เกิดการเชื่อวาง และในที่สุดก็จะนำไปสู่หน้ที่ความรับผิดชอบ
3. อุดมการณ์เป็นลักษณะของความเชื่อที่ยึดมั่นที่มีความแน่นอนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Consistent and Integrated) ซึ่งมีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติ (Attitude) ของมนุษย์ให้เป็นไปในแนวหนึ่งแนวใดโดยเฉพาะ (ไพบูลย์ ช่างเรียน, 2516: 52-53)

2. สถานภาพ (Status) หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลในสังคม แบ่งเป็นสถานภาพโดยกำเนิด เช่น เพศ อายุ และเชื้อชาติ เป็นต้น และสถานภาพโดยการกระทำ เช่น การศึกษา การสมรส และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

3. บทบาท (Role) หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบตามสถานภาพ เช่น นักเรียนมีบทบาทในการไปโรงเรียน และครูมีบทบาทในการสอนหนังสือ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้มีสถานภาพเหมือนกันย่อมแสดงบทบาทแบบเดียวกัน แต่ในบางกรณีอาจแสดงบทบาทต่างกัน จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่นๆ (2552: 37-38) อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของบทบาทว่า

เหตุใดคนที่มีสถานภาพเหมือนกันบางครั้งแสดงบทบาทต่างกัน? เรื่องนี้อาจพิจารณาได้โดยแยกลักษณะของบทบาทเป็น 3 ด้าน คือ 1. บทบาทในอุดมคติ (ideal

role) ได้แก่บทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไป ในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น 2. บทบาทตามที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (perceived role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ จะคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม หรือบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล 3. บทบาทที่แสดงออกจริง (actual/enacted role) ได้แก่ การกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย...

4. การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มปลูกฝังให้สมาชิกรับเอาบรรทัดฐานต่างๆ ไปปฏิบัติ สนธยา พลศรี (2545: 132) อธิบายว่า

การขัดเกลาทางสังคมอาจทำได้ 2 วิธี คือ

1. การขัดเกลาทางอ้อม เป็นการที่บุคคลเรียนรู้ระเบียบวิธีปฏิบัติต่างๆ ในสังคมโดยการสังเกตหรือการประพฤติในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นความเคยชิน

2. การขัดเกลาโดยตรง เป็นการที่สังคมทำการขัดเกลาหรือฝึกอบรมให้บุคคลเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยผ่านสถาบันที่สังคมกำหนด เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา เป็นต้น

5. กระบวนการทางสังคม (Social Process) หมายถึง รูปแบบของการกระทำต่อกันระหว่างสมาชิกของสังคมในลักษณะของการร่วมมือ การแข่งขัน การสมานฉันท์ การผสมกลมกลืนหรือการกลืนกลายหรือการปรับปรน และการขัดแย้ง

การจัดระเบียบทางสังคมช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง องค์กรประกอบของการจัดระเบียบทางสังคม ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม สถานภาพ บทบาท การขัดเกลาทางสังคม และกระบวนการทางสังคม ได้แบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่สมาชิก พร้อมทั้งมีการปลูกฝังวิธีการในการอยู่ร่วมกัน การจัดระเบียบทางสังคมในลักษณะดังกล่าวพัฒนาขึ้นพร้อมกับหลักจริยธรรมทางสังคม เช่น หลักปรัชญาขงจื้อ ซึ่งจะได้วิเคราะห์ในลำดับต่อไป

6. อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อกับการจัดระเบียบทางสังคม

อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อมีความสัมพันธ์กับการจัดระเบียบทางสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้

6.1 เปรียบเทียบอุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อกับอุดมการณ์ทางสังคม

อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อ หมายถึง จุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตตามทัศนะของขงจื้อที่ปรากฏในชีวประวัติและคำสอน อุดมคติดังกล่าวเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดกลุ่มปัญหานิยม ประโยชน์นิยม และมนุษยนิยมลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะของปัญหานิยม ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการศึกษา ประโยชน์นิยม ได้แก่ การมุ่งสร้างประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ และมนุษย

นิยม ได้แก่ การเชื่อมั่นและพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์เพื่อสร้างความสงบสุขแก่สังคม ดังที่ สิทธิ บุตรอินทร์, (2554: 210-211) แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปรัชญาขงจื๊อไว้ว่า

...ปรัชญาสายนี้อธิบายการสังคมของมนุษย์ แสดงให้เห็นความจริงต่อไปว่า มนุษย์เกิดคนเดียว อยู่คนเดียว และตายไปคนเดียว โดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น สิ่งอื่นเลย ย่อมเป็นไปไม่ได้ ชีวิตที่สมบูรณ์ต้องสัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยกันอยู่ มนุษย์เป็นผู้ให้กำเนิดสังคมและรัฐ จึงต้องอยู่กับสังคมตลอดไป...

เมื่อพิจารณาอุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื๊อประกอบกับอุดมการณ์ทางสังคมซึ่งเป็น บรรทัดฐานทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เช่น ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าขงจื๊อมีทัศนะเรื่องอุดมการณ์อย่างครบถ้วน คือ ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายและหลัก ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุอุดมคติหรืออุดมการณ์ดังกล่าว เช่น

เขาเสนออุดมคติทางการเมืองเป็นรูป “สากลนิยม” ไม่มีชาติชั้นวรรณะ ประชาชนมีความ เป็นอยู่อย่างเสมอภาค ทุกคนมีงานทำเป็นหลักฐาน คนชราทุพพลภาพและเด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่าง ดี ผู้ปกครองก็ใช้วิธีคัดเลือกเอาคนดีที่สุด สามารถที่สุดจากประชาชนขึ้นมาเป็นรัฐบาล ไม่ให้ปกครอง ด้วยคณะ หรือพรรคใด ๆ อุดมคติการเมืองอย่างนี้ ขงจื๊อเรียกว่า ไตทั้ง 大同 แปลตามตัวอักษรว่า ความเสมอภาค อันยิ่งใหญ่ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522: 123)

จากตัวอย่างดังกล่าว “ความเสมอภาคอันยิ่งใหญ่” คือ จุดหมายของขงจื๊อ ส่วนหลัก ปฏิบัติได้แก่ การที่ผู้ปกครองก็ใช้วิธีคัดเลือกเอาคนดีที่สุดจากประชาชนขึ้นมาเป็นรัฐบาล ไม่ให้ปกครอง ด้วยคณะหรือพรรคทั้งนี้ขงจื๊อได้เสนอหลักการเกี่ยวกับรัฐบาลที่ดีว่า

รัฐบาลที่ดีควรมียึดหลัก 3 ประการ คือ

1. ดูแลให้เห็นว่ามีอาหารเพียงพอสำหรับประชาชน
2. มีกำลังทหารพอสมควร
3. มีความมั่นใจในประชาชน

ถ้ารัฐบาลจำเป็นต้องสละสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการปกครองแล้ว สิ่งแรกที่จะสละได้คือ ทหาร สิ่ง ต่อมาคืออาหาร เนื่องจากเหตุผลที่ว่ามนุษย์จะเป็นอย่างไรก็หนีความตายไม่พ้น รัฐบาลจึงไม่อาจที่จะสูญเสียความมั่นใจของประชาชนได้ (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, 2520: 206-207)

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื๊อกับสถานภาพและบทบาททาง สังคม

สถานภาพและบทบาทเป็นองค์ประกอบของการจัดระเบียบทางสังคมที่ใช้ควบคู่กัน สถานภาพ คือ ตำแหน่งของสมาชิกในสังคม ส่วนสถานภาพ คือ หน้าที่ตามบทบาทนั้น หลักปรัชญา ขงจื๊อมีคำอธิบายเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทในเรื่อง “หลี่” ซึ่งเป็นการจัดระเบียบและวางกฎเกณฑ์

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5 กลุ่ม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา (มารดา) กับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ตามทัศนะของขงจื๊อ “บุคคลสามารถบรรลุอุดมคติของชีวิตได้ โดยการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์” (ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, 2554: 87)

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื๊อกับการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่กลุ่มปลูกฝังให้สมาชิกรับเอาบรรทัดฐานต่าง ๆ ไปปฏิบัติ ประกอบด้วยการขัดเกลาทางอ้อมและการขัดเกลาทางตรง หลักปรัชญาของขงจื๊อให้ความสำคัญกับวิธีขัดเกลาทั้ง 2 แบบ คือ การขัดเกลาทางอ้อมซึ่งเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมและประพฤติตามจนเกิดความเคยชินนั้น ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักสี่ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น บุตรเรียนรู้น้ำที่จากการปฏิบัติต่อบิดามารดา และการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณี ซึ่งขงจื๊อให้ความสำคัญมาก

สำนักปรัชญาขงจื๊อ (Ju-chia) : เห็นว่ามนุษย์มีธรรมชาติเป็นกลาง ๆ มีดีและมีเลวลงความเห็นเด็ดขาดข้างใดข้างหนึ่งเลยยังไม่ได้ มนุษย์เท่านั้นเป็นสัตว์มีวัฒนธรรม คุณธรรม และขนบธรรมเนียมอันดีงาม ที่ไม่ควรละทิ้งทั้งหมด แต่ควรฟื้นฟู คัดสรรกลั่นกรองเรื่องที่ดีงามนำมาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ(สีหิ์ บุตรอินทร์, 2554: 190)

สำหรับการขัดเกลาโดยตรง เช่น การขัดเกลาโดยสถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา นั้น ขงจื๊อก็ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน พิจารณาได้จากชีวประวัติที่ขงจื๊อก่อตั้งโรงเรียนเพื่อสอนบุคคลทุกชนชั้น ดังคำกล่าวของขงจื๊อที่ว่า “ข้าพเจ้าไม่เคยที่จะปฏิเสธการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ให้แก่ใคร ๆ ซึ่งมีความกระหายอยากจะเรียนรู้ แม้เขาจะยากจน อาจหาได้เพียงเนื้อแห้งสองชิ้น เพื่อที่จะนำมาเป็นเครื่องตอบแทนน้ำใจก็ตาม” (บุญมี พวงเพชร, 2556: 104)

6.4 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื๊อกับกระบวนการทางสังคม

หลักปรัชญาขงจื๊อมีความสอดคล้องกับกระบวนการทั้งสามคือ รูปแบบของการกระทำต่อกันระหว่างสมาชิกในด้านการร่วมมือ การสมานฉันท์ และการผสมกลมกลืน

6.4.1 ด้านการร่วมมือ ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ขงจื๊อมีความเห็นว่า “กษัตริย์ทำหน้าที่ของกษัตริย์ให้สมบูรณ์ ขุนนางทำหน้าที่ของขุนนางให้สมบูรณ์ บิดาทำหน้าที่ของบิดาให้สมบูรณ์ บุตรธิดาทำหน้าที่ของบุตรธิดาให้สมบูรณ์” (เสถียร โปธินันทะ, 2522: 155)

6.4.2 การสมานฉันท์ คือ การปรองดองกันภายในกลุ่ม ขงจื๊อมีทัศนะว่าความยุ่งยากในสังคมเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่สมบูรณ์และการก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น ตามชีวประวัติที่ว่า “ในปีที่ 14 ที่เจ้าตั้งปกครองรัฐหลู่ ขงจื๊อได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งมุขนตรี แต่หลังจากรับราชการได้ 3 เดือน ขงจื๊อก็ลาออกเพราะเจ้าตั้งละเลยหน้าที่อันสำคัญของผู้ปกครองที่ต้องส่งเสด็จจากพิธีบูชาสวรรค์ของรัฐไปยังอำมาตย์อื่น ๆ ตามตำแหน่งอันสมควร” (สุวรรณ สถาอาพันธ์, 2556: 24) เหตุการณ์ดัง

กล่าวแสดงให้เห็นว่า ขงจื๊อไม่เห็นด้วยกับที่ผู้ปกครองปฏิบัติหน้าที่ไม่สมบูรณ์จึงลาออกจากราชการโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

6.4.3 การผสมกลมกลืน คือ การที่สมาชิกในสังคมยอมรับความเชื่อ ความรู้สึก และ ขนบธรรมเนียมของกันและกัน ขงจื๊ออธิบายเกี่ยวกับการปกครองในอุดมคติว่า การปกครองที่ดีที่สุดคือ ไต๋ทัง (大同, ต้าตังในภาษาจีนกลาง) 大 ไต๋หรือต้า หมายถึง ความยิ่งใหญ่ ส่วน 同 ทังหรือถง หมายถึง “เท่ากัน, เหมือนกัน, อย่างเดียวกัน” (เจี๋ยชย เอี้ยมวรมธ, 2546: 458) คือ ไม่มีการแบ่งประเทศ ขงจื๊อเสนอให้ทุกคนสังกัดชาติเดียวกัน คือ “มนุษย์ชาติ เป็นพลเมืองของประเทศเดียวกัน คือเป็นพลโลก...” (ฟั้น ดอกบัว, 2555: 87)

7. สรุป

หลักปรัชญาของจื๊อมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง ในด้านสังคม ขงจื๊อมีอุดมการณ์ที่จะสร้างความเสมอภาคในสังคมโดยการพัฒนาสมาชิกในสังคมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ คือ ประกอบด้วยความรู้และคุณธรรม ขงจื๊อเชื่อในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ว่าสามารถสร้างสังคมที่สงบสุขได้ด้วยตนเอง หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของจื๊อที่มีความสัมพันธ์กับการจัดระเบียบทางสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างบรรทัดฐาน การกำหนดสถานภาพและบทบาท การสร้างหลักการขัดเกลาทางสังคม และมีแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคมแบบการร่วมมือ การสมานฉันท์ และการผสมกลมกลืน ทั้งหมดมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาสังคมโดยเริ่มจากส่วนย่อยคือ มนุษย์ ไปสู่ส่วนรวมคือ สังคม

อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาของจื๊อเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดกลุ่มปัญญานิยม ประโยชน์นิยม และมนุษยนิยม ปัญญานิยม ได้แก่ การพัฒนามนุษย์ด้วยการศึกษา ประโยชน์นิยม คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ซึ่งขงจื๊อหมายถึงคนทั้งโลก ส่วนมนุษยนิยม คือ ศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่จะกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตและปฏิบัติให้เกิดผลด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

โกเมนทร์ ชินวงศ์. (2548). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2550). *English - Thai dictionary of English language from foreign words and phrases*. กรุงเทพฯ: มติชน.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ. (2552). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2520). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ดวงดาว กิรติگانนท์. (2553). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. อ้างถึง
สมภาร . 2541. *พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2554). *จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม*.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2549). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เธียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2546). *ศัพทานุกรมจีน-ไทย ฉบับชินหัว*. กรุงเทพฯ: บริษัท รวมสาส์น (1977)
จำกัด.
- บุญมี พวงเพชร. (2556). *พลังคำสอนของขงจื้อ เปลี่ยนคุณให้เป็นยอดคน*. นนทบุรี: ริงค์ บีเยอน บู้คส์.
ไพบูลย์ ช่างเขียน. (2516). *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- พิน ดอกบัว. (2555). *ปวงปรัชญาจีน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- พิน ดอกบัว. (2555). *ปวงปรัชญาจีน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์. อ้างถึง ชิวไซ. (2523).
ปรัชญาจีน. แปลโดย สกล นิลวรรณ จาก The Story of Chinese Philosophy. พระนคร:
โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2538). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สนธยา พลศรี. (2545). *หลักสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมภาร พรหมทา. (2539). *ปรัชญาการสังคมและการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สิทธิ บุตรอินทร์. (2554). *ปรัชญาเปรียบเทียบ มนุษยนิยมตะวันออกกับตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- สุวรรณมา สถาอนันท์. (2556). *กระแสนปรัชญาจีน: ข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติ อำนาจ และจารีต*. พิมพ์
ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2522). *เมธีตะวันออก*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.